

thirdworldtraveler.com/Africa/Somalia_America's_Role.html. Accessed 1.5.2009

SAMIR Amir, 2001. Political Islam. Convert Action Quarterly, No. 71 Winter.

So Much Fear 8.12. 2008. Human Right Watch. <http://hrw.org/reports/2008/12/08/so-much-fear?print> Accessed 12.12.2008.

The Meaning of the Glorious Koran. An Explanatory Translation by Mohammed Marmaduke

PICKTHALL, 1953. A Mentor Book.

TRIMINGHAM Spencer J., 1952. Islam in Ethiopia. Oxford University Press. London.

ZÁHORÍK Jan, 2008. Somalia in Conflict and Disorder: Internal and External Factors. In Middle East in the Contemporary World 2008. Edited by Bouchal M., Křížek D., Schmergl Z., Adela Publishing, Plzeň

ZEBIRI, Kate 1998. Review of Maududi and the making of Islamic fundamentalism.

Bulletin of the School of Oriental and African Studies, University of London, Vol. 61, No. 1. Hamburg: LIT, Germany.

Roman Míčka

G. K. Chesterton jako „Defensor Fidei“

„Církev však není hnutí, ale místo setkávání, zkušební místo pro všechny pravdy světa.“

[CHESTERTON, Gilbert Keith, 1926].

„Církev je dům se stěm bran a žádní dva lidé nevstupují dovnitř zcela stejně.“

„Stát se katolíkem neznamená zanechat myšlení, ale naučit se jak myslet.“

„Esenci a zdravým jádrem této civilizace je filosofie katolické církve.“

[CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 38, 106, 102].

Abstract:

The paper by Roman Míčka called «G. K. Chesterton as a Defensor Fidei» tries to place Chesterton's work into the context of theological and apologetical thought and especially into the context of Christian spirituality in its first part. It tries to describe and reflect specifics of Chesterton's religious attitudes and experience of faith. Besides the accent on practical sense and virtuous life his spirituality is distinguished by great friendship to the world, toleration to controversial historic dramas of Christianity and acknowledgement of the value of sensual world. It is a spirituality of joy and sensuality, friendly attitude to enjoyment. By this Chesterton represents an «antimystical» and an «antiascetical» tradition in the context of Catholic Christianity.

The second part of the paper is focused on Chesterton's book *The Catholic Church and Conversion* [1926] which is less known in the Czech background. The book is placed into the context of other Chesterton's apologetical works and the paper accesses and reflects fundamental ideas of the book, especially those referring to the character of Catholicism. There are accessed and reflected Chesterton's opinions concerning the position of Catholicism in the context of other Christian denominations and its future perspectives, Chesterton's conception of Catholic tradition and relation to religious truth, the question of Catholic accenting particular truths in specific historic contexts, when Chesterton presents Catholicism as an essence of reason and liberty. The end of the paper evaluates the historical meaning of G. K. Chesterton in the area of theological thought.

K G. K. Chestertonovi (1874–1936) jsem se dostal až jako student teologie a to na doporučení doc. Josefa Petra Ondoka (†2003), který tehdy nám svým studentům často při hodinách říkával, že každý teolog by si měl přečíst deset základních knih. Seznam oněch knih měl trochu proměnlivý charakter a pokaždé když se našeho milého docenta někdo na tento „*top ten*” teologických knih dotázal, tak se zamyslel a od boku vystřelil – pravděpodobně podle momentálního naladění – deset nezbytných titulů. Tento seznam tedy mírně varioval, kdy v něm tituly různě přibývaly a ubývaly, a já se dodnes pokouším ze střípků paměti těch, kteří si ještě pamatují působení této veliké osobnosti na naší Teologické fakulty Jihočeské univerzity, jej věrně rekonstruovat. Dosud se mi to nepodařilo, nicméně co má paměť sahá, tak kromě mnohých velkolepých děl poznamenávajících dějiny lidského ducha, jako jsou Augustinova *Vyznání*, Shakespeareův *Hamlet* či Dostojevského *Bratři Karamazovi*, která se v aktuálním seznamu buď objevovala nebo neobjevovala – tak doc. Ondok takřka nikdy neopomněl do pomyslného seznamu zařadit Chestertonovu *Ortodoxii*. Název knihy byl na první pohled podezřelý, ba až odpudivý, nicméně jsem si jí tehdy nakonec pro jistotu přečetl a poté ještě několikrát.

Dnes už tedy důvody velkého významu této knihy znám, Chesterton je díky ní považován za jednoho z největších apologetů křesťanství ve dvacátém století, kdy ke své obhajobě víry nepoužívá subtilních a nepochopitelných důkazů, leč pouze sílu onoho pověstného *common sense*, tedy asi něco jako našeho „zdravého rozumu”, či možná „selského rozumu”.

S dalším poznáváním Chestertonova díla jsem se v jistém smyslu začal, trochu troufale, považovat v posledních letech za „katolíka chestertonovského typu”, protože mi v mnohém začala konvenovat nejen Chestertonova apologetika, ale i jeho specifická spiritualita, přátelský vztah ke světu, radost z požitku a nakonec i některé jeho politické názory.

Časem mi tedy i došlo, proč otec Ondok nám studentům tolik Chestertona doporučoval. I on sám se jistě považoval v jistém smyslu za jeho žáka, kdy jako hlavní výzbroj svých úvah a diskusí používal pověstný „zdravý rozum”. Kromě toho byl otec Ondok středně silným kuřákem – což je bezesporu jedna ze známek „chestertonovské spirituality”. Nevím, jestli ke svému zlovyku přišel již jako mladý student z nerozváženosti, nebo až na základě tíživých podmínek, jako mohl během svého dvanáctiletého věznění v komunistických lágrech. Víím ale z doslechu, že otec Ondok měl ve svém bytě popelník a s některými studenty během zkoušení v předmětech z filosofie společně pokuřoval. O tento duchovní zážitek jsem byl ochuzen, protože jsem tehdy nebyl kuřákem. Ale zato se mi dostalo té cti, že se ke mně řízením osudu s odstupem let dostal popelník, který otec Ondok za tímto účelem užíval. Nyní jej v úctě přechovávám.

Chesterton teologem?

Ptejme se ale celkově na Chestertonovu víru, jeho pojetí náboženství a vztah ke katolicismu. Již mnozí si všimli, že anglický katolicismus jako kulturní fenomén plodí skutečně

mimořádné osobnosti s širokým dějinným a myslitelským dopadem, nad míru, jakou by se dalo očekávat od marginality katolicismu v anglickém prostředí. V tomto smyslu patří Chesterton do řady katolických velikánů posledních dvou staletí – jak byli lord Acton (1834–1902), John Henry kardinál Newmann (1801–1890), Hilaire Belloc (1870–1953), John R. R. Tolkien (1892–1973) či Graham Greene (1904–1991). Bohužel tato anglo-katolická tradice pokračuje, ač méně slavně – promiňte mi tu konzervativně-vtipnou štiplavou poznámku – pokud bychom měli do této tradice zařadit nově i bývalého britského premiéra Tonyho Blaira, který jak známo nedávno konvertoval ke katolicismu, kdy jeho ideje a činy měly taktéž celosvětový dosah. Nebo pokud bychom do této tradice měli zařadit současně tak populárního, nyní tedy katolického biskupa – Richarda Williamsona, který svými neonacistickými názory taktéž jaksí bezděky formuje světové dění, to je zase liberálně-vtipná štiplavá poznámka.

Anglická národní identita byla po více než čtyři století formována vymezením se vůči katolictví, které bylo pojmáno jako nepřítel ztělesňující zlo, úpadek a politické riziko. Mnozí Angličané dodnes pohlížejí na katolicismus s nedůvěrou jako na podvratnou doktrínu, která oslabuje loajalitu k zemi ve prospěch nadnárodního papežství, případně Irů. Být katolíkem bylo tedy ještě donedávna jakýmsi *faux pas* a výrazným prořekem proti anglické morálce. Být katolíkem tedy vyžadovalo vysokou míru odvahy a zároveň stálou a nekončící nutnost zdůvodňovat a obhajovat své postoje. Chesterton tak vlastně pojal celé své dílo jako jednu velkou apologii křesťanské víry a křesťanských hodnot obecně, ale zejména jako obhajobu své volby katolicismu.

Chesterton se té účtě, že by byl zmiňován v dějinách teologického myšlení, příliš netěší. Jeho občasně spojování s tradicionalismem vyplývá z jeho konzervativních názorů, nekladení si subtilních teologických otázek a přijímání dogmat jakožto paradoxů víry, namísto jejich historicko-kritických výkladů. Zde bych připomněl Chestertonův výrok: „... kdykoli se nám zdá v křesťanské teologii něco podivné, obyčejně zjistíme, že je něco podivného i v pravdě samé” [CHESTERTON, Gilbert Keith, 1993, s. 72]. A dále i: „Vše, co jsem do té doby slyšel o křesťanské teologii, mě od ní odvádělo” [CHESTERTON, Gilbert Keith, 1993, s. 73]. Vlastně tedy ani on sám se nepovažoval za teologa. Jeho příležitostné spojování s novotomismem může mít důvod v jeho důvěře v rozum a v charakteru jeho brisní, někdy až scholastické nebo „jezuitské” argumentace.

Pokud bychom měli Chestertonovi přeci jen nějaké místo přisoudit, museli bychom jej asi považovat za apologetu, kdy tento neoblíbený a defenzivně znějící pojem byl vyměněn v poslední době za pojem „fundamentální teolog”, tedy teolog, který se zabývá otázkami předcházejícími teologii dogmatickou a tvořícími její předpoklady a zdůvodnění – tedy víra v Boha, zda Bůh se nějak srozumitelně sděluje a zda se sděluje právě skrze Krista a případně církev.

I když se na Chestertona málokdo z novějších teologů odkazuje ve své argumentaci, mnohé jeho myšlenky a sylogismy úvah jsou bezděky při apologetických snahách

přejímány, nebo respektive jsou širokým dědictvím apologetiky vycházející ze zdravého, selského rozumu.

I když Chesterton nebývá řazen mezi teology, musíme konstatovat, že jako spisovatel a žurnalista měl ohromný dopad na myšlení tehdejší doby, kdy tento dopad a inspirace stále trvá. Sám Chesterton si uvědomuje tento ohromný vliv v době vzrůstající moci médií, tehdy ovšem zejména tištěných médií – novin, kdy novináře prý nazval „*kněžími moderního světa*“. On tedy pojal své poslání jakožto žurnalisty apologeticky a mnohé své úsilí ve své publikační činnosti věnoval apologii křesťanství a katolicismu vůči oponentům a kritikům. Navíc oproti běžným teologům dokázal zpřístupňovat náboženské pravdy široké veřejnosti, jak díky charakteru média, tak díky stylu svého jazyka. Stále se hovoří o nesčetném počtu konverzí ke katolicismu v důsledku četby děl G. K. Chestertona. Jeho dosah a vliv tedy s jistotou přesahuje vliv většiny renomovaných teologů, jak v minulosti tak i současnosti.

Pohanská radost?

Kromě marných snah umístit Chestertona do kontextu teologie stojí za to mu přisoudit významné místo v kontextu katolické spirituality. Je tedy něco, co by se dalo nazvat „chestertonovskou spiritualitou“, jak jsem již zmínil v neformálním úvodu? Asi posledním pokusem popsat Chestertonovu spiritualitu je článek z *The Chesterton Review* nazvaný *The Spirituality of G.K. Chesterton* [SCHMUDE, Karl, 2006] z roku 2006. Autor se zde pokouší učinit nám obrázek Chestertonova duchovního života, poskládaný ze střípků informací. Objevuje Chestertonovu zálibu v uctívání svatých, kultu Panny Marie, uctívání rytířskosti, poukazuje na nepravdivost až vlašnost v návštěvnosti katolických bohoslužeb. Pokud se podíváme jinam, tak kupříkladu anglický dominikán z Cambridge Aidan Nichols ve své knize *A Spirituality for the Twenty-first Century* [NICHOLS, Aidan, 2003] řadí Chestertona mezi osm výrazných osobností (vedle sv. Terezie z Lisieux, sv. Edith Stein a dalších) – osm typů spiritualit, které mohou být v širokém a pluralitním katolickém kontextu jakýmsi vzory pro spiritualitu současnosti a budoucnosti.

Také Gordon Mursell, současný anglikánský biskup ve Staffordu ve svých obsáhlých tisícistranných dějinách anglické spirituality věnuje Chestertonovi v druhém dílu (*English Spirituality: From 1700 to the Present Day* [2001]) čestné místo v kontextu anglického katolicismu [MURSELL, Gordon, 2001], kdy o něm říká, že „... *neměl čas na psychologickou introspekci a už vůbec ne pro to, co nazýval buddhistickým hledáním* »Boha uvnitř«“ [MURSELL, Gordon, 2001, s. 426], jeho spiritualita je podle něj „*robustní, nepochopitelná pro svou antipatii k jakémukoli druhu introspekce, leč schopná zprostředkovat smysl křesťanství jako atraktivního a vzrušujícího, přitom zakořeněného v jasném a objektivním transcendentalismu*“ [MURSELL, Gordon, 2001, s. 427].

V tomto smyslu Chesterton reprezentuje jakousi až „antimystickou tradici“ a nemilosrdně kritizuje gnosticizující odmítání světa, které považuje za průnik orientálního myšlení do křesťanské spirituality. Má zato, že kupříkladu mezi takovým buddhis-

mem a křesťanstvím neexistuje žádná duchovní spřízněnost, říká: „... *myslím, že nejsou v celém vesmíru dvě instituce, které by si odporovaly tak rozhodně jako buddhismus a křesťanství*“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 1993, s. 115]. Je citováno často i jeho podobenství srovnávající zavřené oči buddhistického mnicha, který hledí do svého nitra, a gotického světce, který „*zírá s vytřeštěnou pozorností ven*“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 1993, s. 115], „*je oddělen od věcí a zírá na ně v úžasu*“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 1993, s. 116]. Chesterton míní, že introspektivní mystika Východu i jakékoli jiné hledání Boha v nitru člověka vede k odmítnutí světa, a tudíž i k izolaci, sebestřednosti a sociální lhostejnosti. Západní spiritualita je podle něj otevřená světu a vítá jej, kdy je zároveň i dynamickou, tvořivou a revoluční silou formující civilizaci.

Můžeme si vypomoci citátem z Chestertonových *Blatchford Controversies*, kde tyto myšlenky jsou dále rozvíjeny. V reakci na Blatchfordovu kritiku křesťanství, kde tento chválí buddhismus jako jediné skutečně apolitické náboženství, které neznamenalo problém, Chesterton odpovídá: „*Křesťanství je náboženstvím velmi mystickým, bylo však nicméně náboženstvím té nejpraktičtější části lidstva. Má mnohem víc paradoxů než východní filosofie, ale vybudovalo též mnohem lepší silnice*“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 1926]. Nenechme se ale unést do oblasti politické, ekonomické a kulturní...

Čím je tedy Chestertonova spiritualita specifická? Kromě důrazu na praktický rozum a ctnostnou morálku se vyznačuje velkým přátelstvím ke světu, shovívavostí ke kontroverzním dějinným dramata křesťanství, pochopením pro sílu vášně a uznáním hodnoty smyslového světa, v tomto smyslu Chesterton reprezentuje nejen „antimystickou“, ale i jakousi „antiasketickou“ tradici.

Dovolil bych si zacitovat jeden z výroků, který poeticky vystihuje Chestertonovu spiritualitu:

„*Catholicism is a thick steak, a glass of stout, and a good cigar...*“

tedy něco jako:

„*Katolicismus je tlustý řízek, pořádná sklenice piva a dobrý doutník...*“

Tento citát bývá Chestertonovi často různě přisuzován, leč podle informací z webových stránek *American Chesterton Society* [www.chesterton.org] není v jeho díle obsažen, respektive nebyl dosud nalezen, není tedy prokázána přímá souvislost s Chestertonem a možná byl spíše prý napsán nebo vyřčen Hilaire Bellocem, nicméně vystihuje plně Chestertonovu spiritualitu a je obdobný jinému nepřímě doloženému výroku, který je také spojován s Chestertonem – na dotaz, co ho přesvědčilo k víře, prý řekl, že fakt, že „*the pipe, the pint, and the cross could all fit together*“, tedy něco jako že „*dýmka, půllitr a kříž jdou dobře dohromady*“.

Tyto až provokativně znějící výroky, zavánějící jakýmsi smyslným a požívačným duchem, jakoby rušily celou křesťanskou tradici odříkání a askeze, však mají hlubší smysl. Rozhodně jde o provokativně nadnesené výroky, ale jejich cílem je sdělit obdobné

poselství, jako v případě předchozího odmítnutí buddhismu – křesťanství je přátelské ke stvořenému světu, chce užívat jeho darů, chce se podílet na jeho správě, chce se přiměřeně angažovat v sociálních věcech. Gnostická tradice, která provázela celé dějiny křesťanství – ve které se člověk odcizuje realitě a cítí se na tomto nepřátelském světě jako cizinec – pronikla silně do křesťanského myšlení a v protestantismu eskalovala. Zde mi promiňte malou odbočku – existují dokonce i prokázané politické souvislosti mezi gnózi nepřátelskou světu, protestantismem a totalitárními tendencemi v politice [Srov. VOEGELIN, Eric, 2000], ale tyto ponechme stranou. Pouze zmiňme, že i Chesterton se jim v náznacích věnuje, kupř. ve svých *Short history of England* [1917], konkrétně v kapitole XIII. nazvané *Věk puritánů*.

Chestertonův pohled je v tomto smyslu nejednostranný, vyvážený a tedy plně katolický, když říká, že „*křesťanství je nadlidský paradox, v němž mohou dvě protichůdné vášně planout pospolu*“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 1993, s. 128]. I když i v široké náruči katolicismu jsou přítomni různí kvaziprotestanté, kvazipuritáni, poustevníci, revolucionáři a nepřijemní fanatici, tak katolicismus je široce otevřený a sdružuje mnohé lidské typy, temperamenty a širokou škálu názorů, od kterých je mnohem blíže k herezi, než k sobě navzájem. Katolické křesťanství však není suché a neživotné, kdy Chesterton dokonce říká, že „*Křesťanství je jediné zřízení, jež uchovalo pohanskou radost*“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 1993, s. 127] a poukazuje přitom na lidovou kulturu katolických zemí. Na jiném místě říká: „*Všechno, co lidé označují na římskokatolickém náboženství za sentimentální, jeho kýče, malé kvítky a téměř nevkusné ozdoby, jeho sochy s laskavými gesty a jemným očima, jeho zjevný lidový patos a všechno co Matthew Arnold myslí pod křesťanstvím s jeho „slzami úlevy“ – všechno to je znamením citlivé a svěží vitality v něčem tak obrovském, usazeném a systematickém*“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 127].

Protestantismus je v tomto smyslu asketický, preferuje strohost a nedostatek smyslové stimulace – v umění, liturgii, ale i běžném lidském životě. Dokáže zajít tak daleko jako kupříkladu američtí mormoni, kteří nekouří, nepijí nejen alkohol, ale ani kávu či čaj. Taková dogmata o škodlivosti návykových látek u nich vedla dokonce i k přijetí teorie, že Ježíš Kristus při poslední večeři nepil opravdové alkoholické víno, nýbrž nezkašený vinný mošt. To, že v době Velikonoc jej nebylo možné nikde sehnat, mormoni neřeší, kdy při svých současných připomínkách Večeře Páně užívají namísto vína obyčejnou vodu.

Katolicismus chová svátostnou lásku ke smyslovému světu, má smysl pro velkolepost a mnohdy útočí na smysly – architekturou, zdobnými oděvy, užitím jídla a pití v liturgii, velkolepou hudbou, symboly jako kadidlo, svěcená voda apod. Stvořené věci tedy nepovažuje za nepřátelské duchu, ale za jejich vyjádření. Právě proto může být dobře se najíst, zapít to pivem a dát si doutník stejně katolické jako postit se a trápit na Velký pátek. Chesterton má dokonce zato, že protestantismus chová určitou „hrůzu z hmoty“, kdy odmítá katolické svátosti, kdy duchovní a intelektuální považuje za nadřazené.

K podpoře spirituality radosti a smyslnosti nejen v liturgii, ale i běžném životě lze najít v biblických textech mnoho podpory. I Ježíš Kristus, ačkoli se často postil a vyhledával samotu k modlitbě, byl svými oponenty nařčen z nemravného a požívačného života: „*Přišel Syn člověka, jí a pije – říkáte: »Hle, milovník hodů a pitek, přítel celníků a hříšníků!«*“ [Lk 7: 34] Tradice neodmítání vína, opojení, radosti a požitku je patrná i ze Starého zákona, Žalmista kupříkladu říká: „*Dáváš víno pro radost lidskému srdci, až se tvář leskne více než olej*“ [Ž 104:15].

Kolega Jan Lukavec ve své brilantní monografii [LUKAVEC, Jan, 2008] o Chestertonovi, po které je jen stěží možné něco objeveného k Chestertonovi napsat, dokonce usuzuje, že nadstandardní obliba Chestertona v českém prostředí může kromě jiného vyplývat z toho, že česká tradice pití piva a hospodského vysedávání rezonuje s Chestertonovou požívačnou spiritualitou a obhajobou piva, hospod a vepřového [LUKAVEC, Jan, 2008, srov. s. 101] a dodejme, že kolega Lukavec dokonce říká, že pivo je „konstitutivním prvkem“ v české vlastenecké ideologii. Připomeňme také Chestertonův výrok: „*Demokracie nemůže existovat bez hospod*“ [Srov. TOMSKÝ, Alexandr ed., 2007, s. 127], kdy politická rovnost je vyjádřena podle něj nejlépe právě institucí hospodského zařízení [Srov. CHESTERTON, Gilbert Keith, 1997, s. 62–65]. Nezapomeňme ani na Chestertonův román *Létající hospoda* [1914], jehož téma je v tomto kontextu vysoce aktuální – jeho tehdejší fikce o omezení provozu hospod v kontextu vztahů s islámským světem se začíná plíživě naplňovat – třeba právě v Británii, kde se nyní například vede diskuze o návrhu jednoho anglikánského arcibiskupa, totiž aby se pro britskou muslimskou komunitu zavedlo pro občanské záležitosti muslimské právo. Prohibice v oblasti kouření v hospodách je v celé Evropě taktéž na vzestupu, pochybuji že by byl Chesterton zastáncem takovéto „péče o zdraví lidu“.

The Catholic Church and Conversion [1926]

Všechny tyto věci jsou ale více či méně známy. Když jsem uvažoval, o čem bych tedy pohovořil, a probíral se Chestertonovým dílem, dostupným v tištěné podobě i na internetu, přeloženým do češtiny i originálními, a přitom zvažoval, jak bych pojal svůj příspěvek, tak jsem ke svému překvapení zjistil, že jedna z jeho poměrně známých, čtených a dosud často vydávaných knih není vůbec zohledněna nebo citována v českém prostředí – je to kniha *Katolická církev a konverze (The Catholic Church and Conversion)* z roku 1926. Nenašel jsem o ní zmínku ani v brilantní a vyčerpávající monografii kolegy Jana Lukavce [LUKAVEC, Jan, 2008], dokonce není zmíněna ani v bibliografii knihy rozsáhlého výběru Chestertonových citátů Alexandra Tomského [TOMSKÝ, Alexandr ed., 2007], tudíž předpokládám že tam není ani citována.

Co se týče Chestertonovy víry a obhajoby náboženství, tak nejslavnější bezesporu zůstane jeho *Ortodoxie* [1908]. Chesterton zdůvodňuje svou víru a obhajuje náboženství vlastně celým svým dílem, avšak explicitně jsou těmto tématům nejvíce

věnovány kromě *Ortodoxie* kupříkladu o několik let starší *Polemiky s panem Blatchfordem* (*Blatchford Controversies* [1904]), tehdejším známým socialistou a odpůrcem náboženství. Mezníkem Chestertonova života je ovšem jeho vstup do katolické církve v roce 1922, což je rok kdy vychází i soubor esejů *Kam vedou všechny cesty* (*Where All Roads Lead* [1922]), kde taktéž silným a brilantním způsobem obhajuje náboženské postoje. V roce 1925 Chesterton vydává knihu Nesmrtelný člověk (*The Everlasting Man*), kterou dokonce C. S. Lewis označil za nejlepší apologetiku křesťanství. S o málo pozdějším dílkem *The Catholic Church and Conversion* [1926] se Chesterton cítil povinen ještě důsledněji obhájit své rozhodnutí o vstupu do katolické církve, kdy rozvíjí a prohlubuje některé myšlenky, které zazněly již ve zmiňovaném souboru esejů *Where All Roads Lead* či v knize *The Everlasting Man*. Dále můžeme zmínit, že s tříletým odstupem vychází ještě další podobně laděné dílko nazvané *K věci: proč jsem katolíkem* (*The Thing: Why I am a Catholic* [1929]) [CHESTERTON, Gilbert Keith, 1929], což je soubor 35 kratších apologetických esejů na různá témata z oblasti náboženství, filosofie, politiky i ekonomie, kde Chesterton opět všestranně hájí katolické pozice. Všechna tato apologetická dílka Chestertonova explicitně katolického období (*Where All Roads Lead*, *The Catholic Church and Conversion*, *The Thing: Why I am a Catholic*) jsou pro svou tématickou spřízněnost vydána i v jednom společném svazku Chestertonových sebraných spisů (*The Collected Works of G.K. Chesterton, Volume III.*) [CHESTERTON, Gilbert Keith, 1990], kdy kromě těchto zmíněných je zde zařazen ještě další soubor esejů nazvaný *The Well And The Shallows* [1935], obdobně apologeticky laděný, v mnohém zralejší, reagující na nové události a intelektuální podněty.

Pro úplnost dodávám, že kniha *The Catholic Church and Conversion* je plně dostupná i na internetu, a to jak v originále [7], tak dokonce i v českém pracovním překladu [6], jak jsem ke svému překvapení zjistil (v textu článku jsou do velké míry tyto překlady – jejichž autorem je p. Martin Moštek – převzaty, nebo je k nim alespoň přihlíženo). Zde jsou dostupné i další překlady některých, jinak česky nevydaných Chestertonových děl, buď celé, nebo vybrané části (*Blatchford Controversies*, *Where All Roads Lead*, *The Thing: Why I am a Catholic*), dále i část *The Well And The Shallows* nazvaná *My Six Conversions*, šest esejů, které Chesterton uvádí hezkou větou: „*Nejméně šestkrát jsem se v několika posledních letech ocitl v situacích, kdy bych se jistě stal katolíkem, nebyť toho, že mě od tak ukvapeného kroku uchránila šťastná náhoda, že jsem jím už byl*“.

Opatřil jsem si nové vydání knihy *The Catholic Church and Conversion* [2006] [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006] s předmlouvou Dala Ahlquista, prezidenta *American Chesterton Society*, kterýžto vyzdvihuje aktuálnost Chestertonova díla a zejména této knihy. Sám píše, že i u něj tato vedla ke konverzi ke katolicismu, stejně jako u mnoha jiných lidí, které osobně zná. Ahlquist konstatuje, že ačkoli Chesterton chtěl touto knihou možná osvětlit svou osobní cestu ke katolicismu, tak k tomu nakonec nedošlo, kdy kniha je překvapivě neautobiografická, přičemž Chestertonova *Autobiografie* [1936] či dokonce i jeho stará *Ortodoxie* jsou v osobních otázkách o poznání barvitější. Má ale zato, že je

zde přítomno mnoho pozoruhodných, základních a prorockých pravd – třeba ta o generačním revivalu katolické víry v budoucnosti. Ahlquist míní, že tento dějinný moment se právě naplňuje. Odkazuje se přitom na Chestertonovu úvahu o konverzích ke katolicismu v budoucnosti:

„*Věřím, že to bude téma, kterým se více a více bude zabývat nastupující generace a generace, která přijde po ní, když bude odhalovat skutečnou alternativu ohavným skutečností naší doby. Když se katolíci společně postaví a zazpívají »Víru našich otců« mohou si takřka s pobavením uvědomit, že stejně dobře by mohli zpívat »Víra našich dětí«. V mnoha případech byl návrat tak nedávný, že skoro vyžaduje popis Dětské křížové výpravy*“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 31].

A nyní již ke knize samotné. Tato je také opatřena původní předmlouvou Chestertonova přítele Hilaire Belloc, v níž kromě jiného zaznává Bellocův i jinak známý výrok: „*The Church is the natural home of the Human Spirit*“, tedy že „*církev je přirozeným domovem pro lidskou duši*“, kdy Belloc komentuje fenomén konverze ke katolické církvi.

Nyní se pokusím výběrem zajímavých citátů a případným komentářem k nim postihnout obsah a ducha uvedené knihy. V první kapitole nazvané *A New Religion* (*Nové náboženství*) přichází Chesterton se zajímavým postřehem, totiž že katolicismus je nikoli starým, ale stále novým náboženstvím. Novým v tom smyslu, že pro všechny a zejména pro protestanty představuje stálou výzvu, tedy i hrozbu a znepokojení. Komentuje tak množství konverzí ke katolicismu z řad tehdejší mladé generace. Zacitujme:

„*Ať si vezmeme libovolnou normální váženou protestantskou rodinu, anglikánskou nebo puritánskou, v Anglii či Americe, zjistíme, že katolicismus skutečně je z praktických důvodů chápán jako nové náboženství, tedy jako revoluce. Ne tedy jako přežitek. V tomto smyslu nejde o starožitnost. (Katolicismus) Není nutně ničím vázán tradicí. Tam, kde pro mu tradice nemůže ničím přispět, kde je všechna tradice proti němu, proniká vlastní zásluhou ne jako tradice, ale jako pravda*“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 21–22].

Dále Chesterton říká: „*Už zřejmě není zvykem považovat konverzi za jakousi rozmařilost, konverzi je stále běžnější považovat za druh revolty*“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 23]. Poté dodává, s vtipem jemu vlastním:

„*Když dnes vážený středostavovský obchodník či vážený farmář ze Středozápadu posílá svého syna na universitu cítí mírný neklid, že by snad jeho syn mohl upadnout mezi lupiče, čímž miní komunisty, ale stejný strach má z toho, že by mohl upadnout mezi katolíky...*“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 23–24], „... *Ovšem mezi všemi nebezpečnými lákadly mládež stojí prakticky nejvýše čerstvost a novota Říma*“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 25].

Chesterton si nebere servítky vůči protestantismu a říká, že tento se reprodukuje ze setrvačnosti a že fenomén konverze je v jeho rámci takřka neznámý. Toto hodnocení je ovšem částečně dobově podmíněno a musíme to Chestertonovi odpustit. My samozřejmě dnes víme, že revivalem v současnosti prochází i některé typy nekatolic-

kého křesťanství, ovšem ne tolik na úkor katolicismu, ale právě zase k újmě tradičních protestantských církví, jak můžeme vidět třeba v USA.

Chesterton na protestantismu kritizuje lpění na tradici, tedy to, co původní protestanté kritizovali na katolicismu a od čeho se chtěli osvobodit. Říká: „... stará vyznání jejich společenství přestala fungovat jako čerstvá a povzbuzující idea. Jsou to přinejlepším motta a válečné pokřiky, v horším fráze.“ Dodává: „Ale katolicismus tradicí nebude. Stále bude obtížnou, novou a nebezpečnou záležitostí“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 29].

Dalším velkolepým postřehem platným dodnes je, že církev vždy brání hodnoty, které jsou ohroženy, a útočí na to, co je právě v dané době většinově podporováno. Ne že by toto nebylo známo a obecně přijímáno, ovšem Chestertonův vybroušený jazyk dokáže věci popsat brilantním způsobem: „Církev bránila tradici v době, která tradici hloupě popírala a pohrdala jí. Tak je tomu prostě proto, že církev je vždy jediná, která brání to, čím je právě hloupě pohrdáno.“

Chesterton si všímá již ve své době, že ve dvacátém století se katolická církev stane takřka jediným obhájcem rozumu a racionality, protože rozum a racionalita budou popírány: „Už se začíná ukazovat jako jediný mistr rozumu ve dvacátém století, jako byla jediným mistrem tradice ve století devatenáctém“ [Obojí CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 29–30].

Analogicky můžeme dodat, že církev se během dvacátého století musela stát obhájcem i dalších věcí a hodnot, které jsou „hloupě pohrdány“ – lidských práv, demokracie, lidského života před narozením i před přirozenou smrtí. Kdo by to byl čekal, když většina těchto hodnot nebyla nikdy předtím považována za typicky katolické.

Druhá kapitola knihy s názvem *The Obvious Blunders* (Zjevné hlouposti) typicky chestertonovským způsobem demaskuje mýty a pověry, které jsou nekvalifikovanými oponenty spojovány s katolicismem. Říká: „Mnoho konvertitů, mnohem důležitějších než jsem já, se muselo utkat se stovkami démonů hrozných podvodů, rojem lží a pomluv“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 35].

Kupříkladu ve věci kritiky z protestantských pozic, že totiž katolicismus se obává Bible a lpí na tradici, Chesterton říká: „Vyrosl jsem totiž ve světě, kde protestanti nejdříve prokázali, že Řím nevěří v Bibli a pak s rozčilením zjistili, že jí nevěří sami“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 36–37]. Katolicismus se tak dostal do pozice, kdy musí hájit Bibli, její inspiraci a hodnotu proti mnohým kritikům dneška. Má tedy zato, že v katolicismu přežívá vše dobré, včetně hodnot, které byly původně považovány za protestantské, a tedy nekatolické.

I některé další věci a kritiky považuje za jakousi „protestantskou fikci“ či „protestantskou lež o katolickém lhaní“ [Srov. CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 44–45]. Třeba anglikánské hledání rozporu mezi katolicismem a patriotismem – věností Anglii: „Patriotismem jsem se zabýval proto, že se týká přinejmenším jedné z emocí, v níž hluboce věřím a silně ji cítím. Vždy jsem dělal to nejlepší, čeho jsem byl schopen, abych ji hájil, třebaže jsem se někdy stával podezřelým, že sympatizuji s patriotismy jiných národů, spíše než

s vlastním. Nevím ale jak jinak jej hájit než jako součást širší morálky a katolická morálka se stala jednou z velmi mála velkých morálních systémů, které jsou dnes připraveny patriotismus hájit“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 58–59].

Ostrým jazykem a nesmrtelnými bonmoty poukazuje také na rozpory v kritikách a na intelektuální i emoční ambivalenci vůči katolické církvi: „Pořád můžeme najít šosáky, kteří frátro budou kvůli porušení slibu čistoty mít za darebáka a pro jeho dodržování za hlupáka“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 36]. Pohoršující hříšnost některých katolíků a jejich porušování celibátu obhájuje lidskou slabostí a velkolepostí výzev, kterým čelí díky své víře: „Proč by se měl člověk, když chce být zlý, obřemeňovat zvláštními a propracovanými slibů, že bude dobrý? ... Proč by se člověk měl obtížít slibů, které od něj nikdo nemůže čekat a které sám nehodlá dodržovat? Copak se někdo stane chudým proto, aby mohl být lakotnější, nebo složit slib čistoty, aby měl trochu víc potíží, když jej nedodrží?“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 41].

Chesterton ještě dodává: „Mohli bych dát ještě řadu příkladů, jako byly ty o skryté bibli, prostopášném knězi nebo zrádném jezuitovi. Mohl jsem klidně projít seznamem všech těch ještě staromódnějších obvinění proti Římu a ukázat, jak mě ovlivnila nebo jak mě spíše neovlivnila. Mým jediným záměrem tu ovšem je předběžně ukázat, že mě neovlivnila vůbec“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 49].

Kapitola III. knihy *The Catholic Church and Conversion* nazvaná *The Real Obstacles* (Skutečné potíže) je uvedena psychologickým poznatkem: „Skutečné důvody jsou téměř v protikladu k poznávaným“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 62]. Dále Chesterton říká: „Náboženství je záležitostí srdce nikoli hlavy a dokud jsou naše srdce plná nenávisti ke všemu, co naši otcové milovali, můžeme klidně jít vpřed, věčně si protiřečíc o tom, co máme nenávidět“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 64]. Zaměřuje se přitom na fenomén konverze, kdy říká: „Stručně lze říci, že (konvertita) už nemá strach z neřestí katolicismu, ale mnohem více se obává jeho ctností“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 66].

Věčně problematické otázky papežství se Chesterton taktéž ujímá za pomoci svébytných paradoxů: „Mohli bych tu předložit stovky příkladů a znovu ukazovat, že stará tradiční hrůza z papežství byla téměř vždy na omylu, dokonce i tam, kde možná mohla mít pravdu. Když někdo chce, může říkat, že katolicismus je nepřítel a přitom ze svého pohledu bude pronášet hlubokou duchovní pravdu. Pokud ale za nepřítel prohlásí klerikalismus, pouze opakuje heslo“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 72].

Dále Chesterton popisuje jedno ze stádií své konverze: „Tak či onak, můj případ a myslím, že případ mnoha jiných začal takto: stádiem prostého přání bránit papežence před pomluvami a útlakem, ne snad proto (alespoň vědomě), že by zastávali nějakou zvláštní pravdu, ale proto, že se na ně naválilo obzvláštní množství lží“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 75].

S odkazem na kardinála Newmana dodává: „Je nemožné být ke katolické církvi spravedlivý. V okamžiku, kdy proti ní lidé přestanou tlačit, začnou cítit, že jsou k ní přitahováni.

Jakmile ji přestanou překřikovat, nacházejí zálibu v naslouchání jejímu hlasu. Jakmile k ní chtějí být féroví začínají k ní být laskaví“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 78].

Co se týče postojů ke katolicismu, Chesterton hodnocení o něm zhušťuje do velkolepého postřehu: „*Ovšem jedna věc je dojít k závěru, že je katolicismus dobrý, a druhá, že má pravdu. Je jedna věc dojít k závěru, že má pravdu a druhá, že je má pravdu vždy. Nikdy jsem nevěřil tradici, která jej prohlašovala za ďábelský, brzy jsem zapochyboval o myšlence, že je nelidský, ale to mě mohlo ponechat toliko při zjevném závěru, že je lidský. K přesvědčení, že je božský, je od něj ovšem značný kus cesty“* [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 84].

Ve IV. kapitole *The World Inside Out* (Svět naruby) Chesterton opakuje známou, trochu elitisticky znějící myšlenku, že totiž katolicismus je esenciálně odlišný od jiných církví: „*Není pouze jednou ze skupiny křesťanských církví. Není pouze jedním z lidských náboženství. Při nezaujatém a nestranném posouzení jakousi bytostí z Měsíce je mnohem více záležitostí sui generis než ostatní“* [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 93].

Dále vychází z myšlenky, že typické pro „katolickou pravdu“ jsou protiklady, které se navzájem vyvažují. Rozvíjí tak některé myšlenky načrtnuté již v *Orthodoxii a Hereticích*, nebo i jinde, kdy míní, že v rámci katolicismu je pokryta veškerá lidská zkušenost a byly zde nastoupeny cesty k mnoho omylům, které byly následně odhaleny, říká: „*Křesťanstvo je v doslovném smyslu kontinent. Začínáme cítit, že obsahuje všechno, dokonce i to co se proti němu bouří“* [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 98]. V tomto kontextu má zato, že: „*Protestanti jsou katolíci, kteří se dali špatnou cestou, to je skutečný význam jejich označování za křesťany. Někdy se dali na hodně špatnou cestu a zřídka za svým specifickým omylem vyšli po správné cestě. Takový kalvinista je totiž katolík posedlý myšlenkou Boží svrchovanosti. Pokud to pro něj znamená, že si Bůh přeje zatracení určitých lidí, můžeme ho ve vsí zdrženlivosti označit za poněkud morbidního katolíka...“*

K tomu dodává: „*... Každý kalvinistův krok zpět k lidstvu je ale krokem zpět ke katolicismu. Kvakera je zase katolík posedlý katolickou ideou jemné prostoty a pravdy... Jenže každý krok zpět ke zdravému rozumu je krokem zpět ke katolicismu. V tom, v čem měl pravdu v tom byl katolíkem a kde se mýlil, nebyl s to zůstat protestantem. Nemůžeme proto nadále považovat kvakera za postavu na počátku nových kvakerských dějin nebo kalvinistu za zakladatele nového kalvinistického světa. Je nám docela zřejmé, že jsou prostě postavami našich katolických dějin, toliko postavami, které způsobily spoustu potíží tím, že se pokoušely dělat něco, co my svedeme mnohem lépe a co nakonec vlastně ani neudělaly“* [Obojí CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 99–100].

Hereze, ony pověstné „zblázněné pravdy“, vidí Chesterton pochopitelně i v nových hnutích a směrech, které se neprofilují jako náboženské: „*A je téměř vždy známkou takových heretiků, že zatímco budou divoce zpochybňovat každé jiné katolické dogma, ani ve snu je nenapadne zpochybnit své oblíbené katolické dogma, dokonce je nenapadne ani to, že by je bylo možné vystavit otázkám...“*

... V přesně stejné situaci je socialista. Bolševismus a každý odstín takové teorie bratrství je založen na nezlovně mystickém katolickém dogmatu o rovnosti všech lidí.

Komunismus sází vše na rovnost lidí stejně jako kalvinismus sázel vše na všemohoucnost Boží. Štvali ji do úpadu, stejně jako ostatní štvali do úpadu svá dogmata a měnili koně v přízraky...“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 101].

Nad těmito spory vyjadřuje Chesterton pochopitelně nadhled: „*Katolická církev je ovšem na život s idejemi zvyklá a prochází mezi všemi těmi nebezpečnými divokými zvířaty s lehkostí a zdviženou hlavou krotitele lvů“* [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 103].

Chesterton takto limituje až degraduje všechny hereze a odklony od katolicismu, kdy má zato, že i samotné pohanství bylo svobodnější a lepší než všechny křesťanské hereze: „*Pohanství bylo největší věc na světě, křesťanství bylo větší a vše ostatní bylo porovnatelně menší“* [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 111]. Pohanství totiž jako jediné není karikaturou křesťanství, onou herezí, antikatolicitou ve smyslu hypertrofie partikulárních idejí.

Pátá kapitola knihy *The Exception Proves the Rule* (Výjimka potvrzuje pravidlo) je uvozena myšlenkou, která bývá často citována a je asi nejhlubší myšlenkou celé knihy:

„Jedině katolická církev může člověka zachránit od otroctví, které znamená být dítětem své doby. Porovnával jsem ji s novými náboženstvími a přesně tohle je věc, v níž se od nich liší. Nová náboženství se v mnoha ohledech hodí do nových podmínek, ale hodí se pouze do nich... Instituce tak stará jako katolická církev má nahromaděnou zbrojnicí a pokladnici, z níž může vybírat a zvolit mezi staletími jednu dobu, kterou použije k záchraně jině. Může povolát starý svět, aby obnovil rovnováhu v novém“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 113–114].

Na několika stranách poté opět kritizuje „herezi“ socialismu a hovoří o svém socialistickém období, kdy dále říká: „*Byla doba, kdy jsem katolickou nauku považoval za nesmyslnou, ale ani to nebylo v nejranější době, čase větší prostoty, kdy jsem někdy letmo zahlédl smysl, o nauce nemaje ani ponětí. Svět mě podvedl a církev mě kdykoli mohla z podvedení vyvést. To, co člověk může odložit jako přinejmenším pověru, je móda tohoto pomíjejícího světa“* [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 128].

Svůj přesah do politických záležitostí Chesterton uzavírá redukcí na dvě hodnoty, které považuje za vrcholně katolické: „*Určitě se mohu pokusit ospravedlnit celou katolickou teologii, pokud bych mohl začít od nejvyšší posvátnosti a hodnoty dvou věcí: rozumu a svobody. Je poučné zjistit, že podle současných protikatolických řečí jsou to právě tyto dvě věci, které jsou podle nich katolíkům zakázány“* [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 132].

Dodejme, že v duchu výše zmíněného musíme opět konstatovat, že katolická církev se musela v dobách nesvobody a nerozumu stát obhájkyní těchto zapomenutých hodnot. Zde můžeme vidět výraznou analogii a ideovou spřízněnost s konzervativními a antitotalitárními myšlenkovými proudy ve 20. století, kupříkladu s Karl Popper hovořil o odvčném útoku na svobodu a rozum a o vzpouře proti civilizaci. Mnozí intelektuální vůdčové dějin a revolucionáři podle něj útočili a stále útočí na otevřenou společnost (svobodnou a rozumnou) a usilují o návrat uzavřených, kmenových společností – ve formě

totalitárních hnutí [Srov. POPPER, Karl Raimund, 1994]. O velikosti, komplexitě a ambivalenci katolicismu hovoří Chesterton v poslední větě kapitoly: „Vím, že je katolicismus pro mě příliš velký a že jsem dosud nevyzkoumal jeho krásné či hrozné pravdy. Vím ale, že univerzalizmus je pro mě příliš malý a já se nemohu vplížit zpět do tohoto nudného bezpečí, když jsem již hleděl na závratnou vizi svobody“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 133].

Poslední, šestá kapitola knihy *The Catholic Church and Conversion A Note on Present Prospects* (Poznámka o současných vyhlídkách) je velmi krátká a je vlastně pouze závěrem knihy. Je uvozena autorovým retrospektivním hodnocením: „Když si znovu pročítám tyto poznámky, vidím, že jsou příliš osobní, nevím ovšem, jak by mohlo jakékoliv jiné pojetí obrácení vypadat jinak“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 135]. Tuto větu nevíme jestli máme chápat jako ironii nebo nějaký chestertonovský paradox, protože jak si všiml i Dale Ahlquist ve své předmluvě, osobní zmínky a motivy, jež Chestertona ke konverzi vedly, zde nejsou takřka vůbec přítomny. Autor se v závěru vrací k fenoménu konverzí a odpadů od církve, kdy konstatuje:

„Některí lidé, zvláště mladí lidé, opouštějí praktikování katolicismu. Nikdo z nich ale katolicismus neopouští kvůli protestantismu. Téměř všichni jej opouštějí kvůli pohanství. Naprostá většina z nich jej opouští pro věci příliš prosté na to, aby je bylo možno označit za nějaký -ismus. Opouštějí katolicismus kvůli věcem a ne teoriím a když už je mají, mohou to být teorie jednou bolševické a podruhé futuristické, ale prakticky nikdy to nejsou protestantské teologické teorie. Netvrdím, že katolicismus opouštějí kvůli pivu a kuželkám, ačkoli katolicismus, někdy narozdíl od protestantismu, od těchto křesťanských institucí nikdy neodrazil“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 137–138].

Odmítá myšlenku, že lidé opouštějí víru a církev většinou z důvodů rozumu, kdy má zato, že zásadní roli hraje naše – láska a nenávisť. Kapitola končí větou: „Nejde o spor mezi dvěma filosofiemi, jako byl spor mezi katolickou a kalvínskou nebo katolickou a materialistickou filosofií. Jde o spor mezi filosofy a záletníky. Neříkám to pohrdavě, chovám mnohem více sympatií k osobě, která církev opouští kvůli milostné záležitosti než k těm, kteří ji opouštějí, kvůli dlouhohoděné německé teorii dokazující, že Bůh je zlý, nebo že děti jsou jakési morbidní opice. Samotné zákony života jsou ale proti trvalosti vzpoury založené jen na přirozené vášni, protože se musí měnit s nabývanými zkušenostmi a přinejhorším se může stát bitvou mezi špatnými katolíky a dobrými katolíky ve velkém dómu, který se klene nad nimi všemi“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 2006, s. 140–141].

Chesterton jako ustavičný Defensor Fidei

Referovaná kniha *The Catholic Church and Conversion* obsahuje mnoho myšlenek, které s jistotou zazněly u Chestertona již v předchozích dílech (nejvíce *Where All Roads Lead* a *The Everlasting Man*). Některé úvahy na konkrétní témata se zdají být lépe dotaženy a domyšleny pro změnu v dílech pozdějších, třeba již ve zmíněném pozdějším souboru esejů *The Thing: Why I am a Catholic*. V tomto kontextu jsou ale jakousi ucelenou výpovědí, ač nepříliš osobní, o definitivním uzrání Chestertona, které jej přivedlo ke konverzi

ke katolické víře. Kromě toho některé výroky zde přítomné a objevené, mám zato, si zaslouží být do budoucna při rozličných příležitostech citovány a interpretovány.

Ještě jednou si shrňme Chestertonovu argumentaci ve věci, proč se stal katolíkem. Vypointovaně a koncentrovaně své mnohačetné důvody shrnuje ještě jednou ve své jedné stati *Why I am a Catholic* (Pozn.: Nejde o část knihy *The Catholic Church and Conversion*, ani o část souboru esejů *The Thing: Why I am a Catholic*, ale o samostatný esej, který vyšel v roce 1926 v knize 12 autorů nazvané *Twelve Modern Apostles and Their Creeds*, projektu kde se 12 významných osobností tehdejší doby vyjadřuje, proč jsou tím, čím jsou – katolíkem, presbyteriánem, baptistou, kvakerem, mormonem, nevěřícím apod.):

„Potíž s vysvětlením toho, »proč jsem katolík« tkví v tom, že je deset tisíc důvodů, které se sčítají v jeden, že totiž katolicismus je pravdivý. Celý rozsah svého textu bych mohl vyplnit jednotlivými větami, které by, jedna jako druhá, začínaly slovy »Jako jediný...« Například 1) Jako jediný skutečně brání, aby se hřích stal tajemstvím. 2) Pouze v katolicismu nadřazený nemůže být nadřazený čili povýšený. 3) Jako jediný osvobozuje z ponižujícího otroctví, které jej váže, aby byl dítětem své doby. 4) Jako jediný o sobě mluví, jako by byl pravdou; je jako skutečný posel, který by se odmítal míchat do skutečné zprávy, kterou nese. 5) Jako jediný druh křesťanství v sobě obsahuje všechny lidské typy, dokonce i ctihodné lidi. 6) Je jediným větším pokusem změnit svět zevnitř pracujícím s vůlemi a ne se zákony. A tak bych mohl pokračovat“ [CHESTERTON, Gilbert Keith, 1926].

Mnohé Chestertonovy myšlenky nejsou nijak nové nebo objevené, jistě bychom většinu z nich našli i u jiných myslitelů či v dílech katolické apologetiky, ovšem originalita a nesmrtnost některých Chestertonových výroků spočívá ve stylu vyjádření, odzbrojujícím ostrovtipem, zkratce, koncentrací moudrosti a paradoxu vyjádření. Mnohé bonmoty jsou tímto nesmrtelné a nepřekonatelné. Citovanost a interpretace Chestertona také ukazuje, že jeho výroky jsou využitelné, někdy až zneužitelné, v rozličných kontextech. Kupříkladu jedinou citaci z uvedené knihy *The Catholic Church and Conversion* v češtině jsem na internetu našel v jednom lefebvrstičky laděném článku. Autor zde odkazoval na výše citovaný výrok „Jedině katolická církev může člověka zachránit od otroctví, které znamená být dítětem své doby“, kdy zdůrazňoval rozdíl mezi předkoncilní katolickou církví a pokoncilní, upadlou církví „aggiornamenta“, církví která se světu přizpůsobila a světem se tak nechala zotročit. Domnívám se, že je škoda, aby takový výrok byl postaven proti katolicismu jako takovému v kontextu partikulární argumentace.

Inu to je již ale osud i mnoha jiných Chestertonových výroků, hodí se jako argument uznávané autority pro kohokoli. Toto jsme viděli i v minulosti třeba ve věci sporů o interpretaci Chestertona a můžeme to vidět i dnes, kupříkladu mezi politiky křesťanské orientace. Je to o to jednodušší, že Chesterton cimrmanovsky „předvídal, komentoval a objevoval téměř vše, co lze myslet“. Všech těchto aspektů si ale šířeji a přesněji všimá kolega Jan Lukavec ve své monografii o Chestertonovi.

I když nejsnáze zneužitelná a nejrozkošatější interpretace může podle mého názoru u Chestertona nastat zejména v oblasti politické a ekonomické, mám zato, že jeho myšlenky ve věcech víry mají jistou nadčasovou platnost, i když v kontextu doby „před-postmoderní“ mají mnohdy silný polemický až konfrontační náboj, kdy obraz o jiných náboženstvích nebo protestantismu je poněkud černobílý a kdy mnohým dobovým polemikám nemůžeme dobře rozumět. Musíme také vidět, že Chesterton na druhé straně čelil taktéž silným konfrontacím a útokům, jeho útočný styl může být dnes vnímán jako tzv. „nekorektní“. Také se nabízí otázka, jaké postoje by Chesterton zastával v dnešním kontextu, ke kterým směřům by se klonil a jak břitký a jednoznačný by byl jeho jazyk.

Chesterton dodnes inspiruje mnohé čtenáře a pro mnohé je jedním ze stupníků při bourání předsudků vůči náboženství a katolicismu, jeho dosah a vliv s jistotou přesahuje vliv mnohdy suchých a neživotných apologetik, snah přizpůsobit se duchu doby a vyjít oponentům nepřijatelným způsobem vstříc. Připomeňme nakonec staré Vodičkovy hodnocení Chestertona: „*U něho je možno se učiti té pravé statečnosti ducha, která nezná smlouvání ani zoufalství, která nehledí v hájení pravdy na vyhlídky a na podmínky časného úspěchu a která neprovádí s idejemi žádnou politiku kromě politiky Pravdy, jež záleží ve vytrvalém vydávání svědectví a zabíjení lži do posledního dechu*“ [VODIČKA, Vavřinec, 1939, s. 124]. Chestertonovi tak i nadále zůstává čestný titul *Defensor Fidei*, kterým jej obdařil již kardinál Pacelli z pověření papeže Pia XI. při příležitosti jeho úmrtí a který by si v novější době zasloužil málokdo. Humorné diplomatické faux pas, které tímto titulem bylo v Anglii způsobeno (jak víme, titul považovali Angličané za udělitelný pouze a výhradně anglickému králi), je tak velkolepým a důstojným, leč hluboce paradoxním završením Chestertonova díla.

Literatura:

CHESTERTON, Gilbert Keith (1990): *The Collected Works of G.K. Chesterton, Volume III*. USA, San Francisco: Ignatius Press;

CHESTERTON, Gilbert Keith (1993): *Ortodoxie*. Brno: Nakl. Tomáše Janečka;

CHESTERTON, Gilbert Keith (2006): *The Catholic Church and Conversion*. USA, San Francisco: Ignatius Press;

CHESTERTON, Gilbert Keith (1997): *Co je špatného na světě*. Praha: Votobia;

CHESTERTON, G. K. *Blatchford Controversies*. (1926). Český překlad na www.gkch.wordpress.com [online] [cit. 2009-04-20]. Dostupné na [www:http://www.gkch.wordpress.com/category/blatchford-controversies-polemika-s-blatchfordem-1904/](http://www.gkch.wordpress.com/category/blatchford-controversies-polemika-s-blatchfordem-1904/);

CHESTERTON, Gilbert Keith *The Catholic Church and Conversion*. (1926) Český překlad na www.gkch.wordpress.com [online] [cit. 2009-04-20]. Dostupné na [www:http://www.gkch.wordpress.com/category/catholic-church-and-conversion-katolicka-cirkev-a-konverze-1926/](http://www.gkch.wordpress.com/category/catholic-church-and-conversion-katolicka-cirkev-a-konverze-1926/);

CHESTERTON, Gilbert Keith *The Catholic Church and Conversion*. (1926). www.wikilivres.info [online] [cit. 2009-04-20]. Dostupné na [www:http://www.wikilivres.info/wiki/The_Catholic_Church_and_Conversion](http://www.wikilivres.info/wiki/The_Catholic_Church_and_Conversion);

CHESTERTON, Gilbert Keith *The Thing: Why I am a Catholic*. (1929). www.wikilivres.info [online] [cit. 2009-04-20]. Dostupné na [www:http://www.wikilivres.info/wiki/The_Thing](http://www.wikilivres.info/wiki/The_Thing);

CHESTERTON, Gilbert Keith *Why I am a Catholic*. (1926). Český překlad na www.gkch.wordpress.com [online] [cit. 2009-04-20]. Dostupné na [www:http://www.gkch.wordpress.com/category/catholic-church-and-conversion-katolicka-cirkev-a-konverze-1926/](http://www.gkch.wordpress.com/category/catholic-church-and-conversion-katolicka-cirkev-a-konverze-1926/);

LUKAVEC, Jan (2008): *Fanatik, prorok, či klaun? G. K. Chesterton a jeho interpreti*. Brno: CDK;

MURSELL, Gordon (2001): *English Spirituality: From 1700 to the Present Day*. Velká Británie: Westminster John Knox Press;

NICHOLS, Aidan (2003) *A Spirituality for the Twenty-first Century*. USA, Huntington: Our Sunday Visitor Inc;

POPPER, Karl Raimund (1994): *Otevřená společnost a její nepřítelé I. Uhranulí Platónem*. Praha: OIKUMENĚ;

SCHMUDE, Karl (2006): The Spirituality of G.K. Chesterton. *The Chesterton Review* Vol. XXXII. Nos. 1&2: 97–111;

The American Chesterton Society. *The Quotemeister*. www.chesterton.org [online] [cit. 2009-04-20]. Dostupné na [www:http://chesterton.org/qmeister2/qmeister.htm](http://chesterton.org/qmeister2/qmeister.htm);

TOMSKÝ, Alexandr ed. (2007): *Úžas, radost a paradoxy života v díle G. K. Chestertona*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství;

VODIČKA, Vavřinec (1939): *Chesterton čili filosofie zdravého rozumu*. Praha, Řád;

VOEGELIN, Eric (2000): *Nová věda o politice*. Brno: CDK;